

קשה בהסכמים - קל בחיים

מהו הסכם ממון? ומה קורה כשלא חותמים עליו? מהן הזכויות של ידועים בציבור וגם מה חשוב לדעת כשהיחסים עולים על שרטון? 20 סוגיות בדיני משפחה שכדאי להכיר לפני שהמצב יוצא מכלל שליטה

התשובות מתוך ספרו החדש של ע"ד בני דון'יחיא 'תורת דיני המשפחה'

1. מהו הסכם ממון?

הנישואין הוא, שלכל בן זוג מגיעה מחצית שווי הרכוש שנצבר מעבודתם של בני זוג (בהתייחס לבני זוג שנישאו לאחר אחד בינואר 1974) ללא קשר לרישומו הפורמלי של הרכוש. עם הגירושין (ולפעמים קודם לכן) או עם מותו של בן זוג, מעריכים את שווי כלל נכסי הצדדים ומאזנים אותו ביניהם בשווה. אם שווי נכסי בן זוג אחד עולה על שווי נכסי השני, על הראשון לתת לסף או בעין.

הסכם בין בני זוג המסדיר עניינים רכשיים, אך לרוב כולל גם עניינים שאינם ממוניים: משמורת, זמני שהות, מקום מגורים, מנגנון לפתרון חילוקי דעות, שלום בית, גירושין ועוד. על הסכם ממון חותמים בדרך כלל לקראת הנישואין אך יש הסכמי ממון הנעשים לאחר הנישואין. הסכם גירושין נחשב אף הוא להסכם ממון. גם זוגות שאינם עומדים להינשא חותמים על הסכם ממון ואולם חוק יחסי ממון אינו חל עליהם

3. מה המשמעות של 'ידועים בציבור'?

בני זוג החיים ביחד חיי משפחה ללא נישואין. מוסד הידועים בציבור נוצר על ידי בית המשפט העליון כדי להחיל זכויות וחובות שבין זוגות נשואים על בני זוג שאינם יכולים או אינם מעוניינים להינשא. לדוגמה, כשאחד מהצדדים נשוי ובן זוגו מסרב להתגרש, כשבני הזוג פסולי חיתון לפי ההלכה ולכן אינם יכולים להינשא בארץ (למשל כהן גרושה או בני תרות שונות) או כשהם אינם מעוניינים להינשא, אם מטעמים עקרוניים או כדי לשמור על זכויות

אלא דיני החוים. מטרת ההסכם היא לשמור על הרכוש שצבר אחד מבני הזוג לפני הנישואין ('רכוש חיצוני'), שהוא לרוב יחם ההסכם, כדי למנוע תביעה של בן זוגו לגבי רכוש זה בעת הגירושין ולהסדיר את חלוקת הרכוש המשותף אם בני זוג יתגרשו. כמו כן הוא מאפשר הסדרה של חלוקת הרכוש במקרה של פטירת אחד מבני הזוג.

2. ואם לא חותמים על הסכם ממון ומערכת היחסים מגיעה לסיפוח, איך מחלקים את הרכוש?

העיקרון הבסיסי בחוק יחסי ממון לגבי חלוקת הרכוש שנצבר במהלך

פנסיוניות שישללו לאחר הנישואין וכיוצא באלה.

4. מהו 'הסכם הורות'?

הסכם בין שני אנשים הרוצים להוליד ילד משותף בלי להתחתן ובלו לגור יחד. לרוב מדובר באישה וגבר שאחד מהם או שניהם להט"בים. בהסכם מבקשים הצדדים לקבל על עצמם אחריות מלאה על ילדם המשותף ולהגדיר את הזכויות והחובות של כל אחד מהם כלפי הילד. נערכים גם הסכמי הורות בין אישה וגבר שאינם להט"בים, בדרך כלל כשהם בגיל מתקדם, אינם בוגיות ואינם רוצים לגור יחד אך אחד מאעוניינים להיות הורים ביולוגיים לילד משותף. מעמדם

המשפטי של ההורים והילדים הוא כשל הורים שנישאו. הם האפוסטרופים הטבעיים של ילדם, גם אם הוא גדל במשמורת עיקרית אצל אחד מהם.

5. אישה נכנסה להריון, האב מתנגד להמשך ההריון אך היא לא מעוניינת בהפלה, האם זו זכותה?

זכותה של אישה בהריון גוברת על התנגדות האב, כלומר לאב אין זכות להתנגד להחלטתה, בין שהשניים נשואים או לא. סוגיה זו עולה מתוך זכות יסוד הנגזרת מחוק יסוד 'כבוד האדם וחירותו' והיא הזכות להורות. בפסק דין של בית המשפט העליון נאמר: 'הזכות להורות - זכות היא שבאה אלינו מן

6. מהי מטרת התביעה לשלום בית?

יש התובעים שלום בית בתקווה כי ההליכים בבית הדין ישקמו את היחסים הוויניים ויש התובעים כתכסיס

הטבע [...] המשפחה וההורות הם מימוש של היצר הטבעי להמשכיות הדורות ולהגשמתו העצמית של הפרט בחברה [...] עיקר הוא באינטימיקט ההישרדות של האדם ובכוחו המשכיות, אם תרצו: בצורך ובשוקקת להורות המולד באדם'. במקרה ההפוך, כשהאם רוצה להפיל והאב מתנגד, ההחלטה נתונה לאישה בלבד, גם כאן היעד זכותו של האב נכונה גם כשהשניים נשואים.

במאבק הוויני: הם מניחים כי ישגו בכך יתרונות שונים הקשורים לחלוקת הרכוש, למונח, לסוגיית המשמורת והמני שהות, לויתורה של האישה על כתובתה, לויתורים רכשיים מצד הבעל ועוד.

7. כיצד מגיעים הדיינים להחלטה בתביעה לשלום בית?

הדיינים לא תמיד יודעים אם התביעה לשלום בית כנה או תכסיסית, וקביעתם נעשית לפי ניסיונם והתרשמותם מדברי בני הזוג ומהעובדות שיתבררו על הוויית ביניהם. אם גורם טיפולי מעורב ובית הדין יקבל ממנו דיווח על יחסי הצדדים, ייתנו

גם ללא דיון אלא לאחר שקרא את עמדותיהם. לפעמים מפנה השופט את ההורים ליחידת הסיוע בבית המשפט, שם נפגשת איתם עובדת סוציאלית ומנסה להביאם להסדר מוסכם. יחידת הסיוע מגישה לשופט המלצות, ולרוב הוא מאמצן ונותן החלטה זמנית לזמני שהות. כמעט בכל תיק מזמין השופט תסקיר עובדת סוציאלית של המחלקה לרווחה במקום מגורי המשפחה.

13. מה זה ניכור הורי?

כשילד מסרב לקיים קשר עם אחד מהוריו ללא הצדקה, בדרך כלל על רקע של מאבק גירושין, והוא נוהג כך בשל הסתה ושטיפת מוח מצד ההורה השני, ההורה המנכר. יש המכנים הורה כזה 'הורה מרעיל'. במקרים אלו עומדים לרשות השופט כמה אמצעים: תכופות הוא מזהיר את ההורה המנכר כי יטיל עליו הוצאות בשל כל מפגש עם הילד שלא יתקיים. אם האזהרה אינה עוזרת יש שופטים המחייבים אותו לשלם להורה המנוכר 500 עד 1,000 ש"ח בשל כל מפגש שסוכל.

14. כיצד נקבע סכום מזונות הילדים?

השיקולים העיקריים לפסיקת סכום המזונות הם: הכנסות ההורים בפועל, יכולת ההכנסה של ההורים, חלוקת זמני השהות של הילדים בין ההורים, צורכי הילדים ועלותם, הוצאות מיוחדות של הילדים, גיל הילדים ורמת החיים שהמשפחה חייתה בה לפני פרוץ המשבר. עד גיל שש חייב האב לשאת בכל צורכיהם הבסיסיים וההכרחיים של הילדים, הנאמדים בפסקי דין רבים בסך 1,600 ש"ח עד 1,800 ש"ח לחודש לילד. יש שופטים שאינם צריכים הוכחות לצורך פסיקת סכום זה. בצרכים נוספים, שאינם הכרחיים, חייבים שני ההורים ביחד מכוח 'דיני הצדקה' שבמשפט העברי. האב חייב במזונות ילדיו עד היותם בגירים (בני 18) או עד לסיום לימודי התיכון, לפי המאוחר. בתקופת השירות בצה"ל או

 לכך הדיינים משקל. כשקיימות סיבות המחייבות את הצדדים להתגרש, או כשהדיינים מבחינים שהקרע בין בני הזוג אינו ניתן לאיחוי, הם לא יפעלו להשבת השלום ביניהם. כך גם לא יסייעו הדיינים לאחד הצדדים אם ברור להם שמטרתו להתיש את הצד השני ביצירת סחבת כדי שיוותר על זכויותיו.

8. בתביעת גירושין, מה התובע או התובעת נדרשים להוכיח?

עליהם להוכיח עילת גירושין המוכרת בהלכה. העילות העיקריות הן חוסר נאמנות, מרידה, עקרות, אלימות והסתרת מומים מהותיים. בדיון ראשון מבקשים הדיינים לשמוע מפי בני הזוג עצמם את הסיבות לסכסוך, האם ניתן ליישבו ולחזור לחיי שלום, האם הצדדים מוכנים לפנות לטיפול זוגי והאם יש מקום להגיע להסכמה לגירושין ללא התדיינות.

9. מהן הדרכים להוכיח שבן הזוג לא היה נאמן?

בחקירה של בן הזוג בבית הדין מנסים לגרום לבן הזוג להודות בכך. דרך נוספת להוכיח זאת היא בהזמנת עדים וחקירתם (אנשים שקיימו קשר עם בן הזוג, חוקרים פרטיים ועוד) ובהגשת תיעוד המוכיח את חוסר הנאמנות (דוח חוקרים פרטיים, תמלול הקלטה, מכתבים, פתקים, צילומים, תיעוד פעילות באתרי היכרויות ועוד) וכן בדרישה כי בן הזוג יעבור בדיקת גלאי שקר (פוליגרף).

10. ומה אם זה בא על חשבון פגיעה בפרטיות?

בית המשפט העליון קבע בפסק דין אחד: "הזכות לפרטיות היא, בין היתר, אחת הנגזרות של הזכות לכבוד [...] זכות זו מהווה את אחת מזכויות היסוד של האדם בישראל". מטרת החוק להגנת הפרטיות היא הגנה על כל אדם: "לא יפגע אדם בפרטיות של זולתו ללא הסכמתו" ועל כן לא ניתן להשתמש

בחומר שהושג תוך פגיעה בפרטיות האדם. ללא הסכמת הנפגע, הוא יהיה פסול כראיה בבית משפט "זולת אם בית המשפט התיר מטעמים שיירשמו להשתמש בחומר, או אם היו לפוגע, שהיה צד להליך, הגנה או פטור לפי חוק זה".

11. מהי 'הטרדה מאיימת'?

על פי חוק 'מניעת הטרדה מאיימת', הטרדה מאיימת היא כזו שבאה לידי ביטוי "בבילוש, במארב או בהתחקות אחר תנועותיו או מעשיו, או בפגיעה בפרטיותו בכל דרך אחרת, בנקיטת אימים בפגיעה בו או במאיים עצמו, ביצירת קשר עימו בעל פה, בכתב או בכל אמצעי אחר, ובפגיעה ברכושו, בשמו הטוב, או בחופש התנועה שלו". מטרת חוק 'הטרדה מאיימת' הוא להגן על אדם מפני פגיעה בשלוות חייו, בפרטיותו, בחירותו ובגופו. בדברי ההסבר להצעת החוק נאמר: "מרבית הקורבנות להטרדה מאיימת הן נשים הנרדפות על רקע מערכת יחסים שהסתיימה, מערכת יחסים קיימת, יחסים שהם על סף סיום, או על רקע מערכת יחסים מדומה שהיא רק בגדר שאיפתו של המטרוד".

12. איך נקבעת משמורת זמני שהות עם הילדים?

עיקרון העל הוא טובת הילד, כעיקרון עצמאי ובודד ביחס לילד הספציפי שבו דן בית המשפט. במקרה של מחלוקת בין ההורים על זמני השהות, בתחילת ההליך מקבל השופט בדרך כלל החלטה זמנית, לפי ניסיונו ושיקול דעתו, לאחר ששמע את הצדדים. לעיתים –

השירות הלאומי מחייבים את האב בשליש מסכום המזונות ששילם כל עוד הילדים היו קטינים. במשמורת משותפת בילדים מעל גיל שש, כשהכנסות ההורים שוות פחות או יותר – כל הורה יישא במזונות הילדים בעת שהם מצויים אצלו.

15. מתי האישה זכאית למזונות? והאם השופטים מביאים בחשבון את יכולת הכנסתה?

כל עוד האישה נשואה היא יכולה לתבוע מזונות. פסיקת מזונות לאישה נעשית על פי ממצאים שמובאים בפני השופט, כמו צורכי האישה, רמת החיים שלה (במיוחד סמוך לפרוץ הסכסוך), הכנסת הצדדים ויכולת הכנסתם וקביעת סכום המזונות הראוי לפי תנאי המקום והזמן. במקרה של אישה עובדת, אם הכנסתה מספיקה לצרכיה, לא יחוייב הבעל במזונותיה, אך אם ההכנסה אינה מכסה את התקציב שהורגלה לו חייב הבעל להשלים את הסכום החסר.

16. האם בעל יחוייב לשלם מזונות בגובה כל הכנסתו?

נטיית השופטים היא להותיר לו סכום מוערי למחייתו. הזכות לקיום אנושי בכבוד נחשבת לחלק מכבוד האדם המוגן בחוק יסוד: 'כבוד האדם וחירותו'. אם השופט יסבור כי לבעל יכולת הכנסה גבוהה מהכנסתו בפועל, או שלא יאמין להצהרתו על הכנסתו, ייתכן שיפסוק מזונות בסכום שעולה

על ההכנסה שהצהיר. השופטים מביאים בחשבון גם את יכולת הכנסתה של האישה: אם האישה יכולה לעבוד והשופט יתרשם כי אינה עובדת בחוסר תום לב, הנטייה היא לאמוד את יכולת (פוטנציאל) השתכרותה.

17. איך נקבע פיצוי נזיקין במקרה של סרבנות גט?

ראשי הנזק העיקריים בתביעה בשל סרבנות גט הם: פגיעה בזכות להתחתן, פגיעה בזכות להוליד ילדים, פגיעה בזכות לאינטימיות ולהנאה מינית, פגיעה בעצמאות (אוטונומיה), בדידות חברתית, אובדן שמחת חיים, בוש, השפלה, סבל, צער ועוגמת נפש. שיקוליו העיקריים של השופט בקביעת גובה הפיצוי המגיע למסורב או מסורבת הגט הוא גיל האישה ומספר הילדים, משך זמן סרבנות הגט, האם בפועל נמנעו ממסורב הגט חיי זוגיות, האם סרבן הגט חזר בו, ובני הזוג התגרשו לפני שניתן פסק הדין בתביעת הנזיקין והאם הותר למסורב הגט לשאת אישה שנייה.

18. גם נשים המסרבות לקבל גט מחייבות בפיצוי נזיקין?

כן, אך הפיצוי הנפסק בתביעות שמגישות נשים גבוה בממוצע פי

שניים או שלושה מזה הנפסק בתביעות שמגישים גברים מסורבי גט. הסיבה לכך היא שהנזקים הנגרמים לנשים קשים יותר בדרך כלל מאלה שנגרמים לגברים.

19. האם אפשר להגיש תביעה לפיצוי נזיקין בשל חוסר נאמנות של בן או בת זוג?

לא קיימת עילת תביעה נזיקית כזו, ותביעות כאלו שהוגשו נדחו. בית המשפט העליון קבע כי חוסר נאמנות אינו מהווה עילת תביעה משפטית, לא נזיקית ולא חוזית. בפסק דין אחד של בית המשפט העליון כתב השופט יצחק עמית על התנהגותו של בן זוג לא נאמן: "ההתחייבות בין בני זוג לקבל על עצמם את האיסור של 'לא תנאף' היא במישור החברתי-מוסרי-דת, אך אין לייבאה אל תוך המשפט. הדין הנזיקי אינו חרב התלויה מעל מיטת בני הזוג, ועולת הרשלנות אינה 'הנוסע השלישי' הנחבא בין הסדינים, בבחינת נטע זר אשר עלול לפתע להתעורר מתרדמתו ולרמוס את הפינות האינטימיות-רגשיות ביותר של בן אנוש".

20. מתי בדרך כלל יוציא שופט צו הגנה נגד בן זוג אליים?

באחד המקרים הבאים, שבהם בסמוך לפני הגשת הבקשה אדם נהג באלימות בבן משפחתו, ביצע בבן משפחתו עבירת מין או כלא את בן משפחתו שלא כדין. ניתן להוציא צו הגנה גם כשלא אירעה אלימות פיזית, כשהתנהגותו של אדם "נותנת בסיס סביר להניח כי הוא מהווה סכנה גופנית ממשית לבן משפחתו", כשהתנהגותו של אדם "נותנת בסיס סביר להניח כי הוא [...] עלול לבצע בו עבירת מין", כשאדם "התעלל בבן משפחתו התעללות נפשית ממושכת" וכשאדם "התנהג באופן שאינו מאפשר לבן משפחתו ניהול סביר ותקין של חייו". על פי הפסיקה, צו הגנה ניתן להוציא גם כשבן הזוג הוא מאותו מין, שכן החוק חל גם על להטביים. ●

מורה נבוכים לדיני אישות וזוגיות

'תורת דיני המשפחה - המדריך השימושי המלא לנישואין, גירושין, זוגיות ומשפחה' בהוצאת כנרת זמורה, הוא ספרו החדש של עורך הדין בני דון-יחיא, מבכירי עורכי הדין לדיני משפחה וירושה, הכולל 3,600 שאלות ותשובות לטובת עורכי דין ולזוגות המצויים בסכסוך גירושין.